

Piotr A. Zwarycz

„Można strzelać!” – świat społeczny strzelców sportowych w Polsce

Streszczenie

Praca ta prezentuje wyniki badań jakościowych nad środowiskiem strzelców sportowych w Polsce. Ramę teoretyczną pracy stanowi teoria światów społecznych (Shibutani, 1955; Becker, 1976; Strauss, 1978; Unruh, 1980; Clarke, Star, 2007). Koncepcja ta każe skupić uwagę na praktykach określonej społeczności, ale także na technologiach, którymi posługują się jej członkowie, miejscach, w których oddają się swoim aktywnościom, oraz dyskursach, w których uczestniczą. Moje badanie miało charakter eksploracyjny i prowadzone było z wykorzystaniem takich technik jak obserwacja uczestnicząca, analiza wizualna i wywiady pogłębione. W ramach badań posiłkowałem się danymi zastanymi, w tym danymi ilościowymi na temat środowisk strzeleckich.

Dlatego uważam, że strzelectwo sportowe w Polsce warto było uczynić przedmiotem dociekań naukowych. Sądzę, że przemawiają za tym przynajmniej trzy argumenty. Po pierwsze, bez względu na poglądy polityczne i sam stosunek do kwestii dostępu do broni palnej, broń palna stanowi integralną część rzeczywistości społecznej, przy czym dostęp do niej nie jest - i przez znaczną część historii nie był – zarezerwowany dla grup dyspozycyjnych mających wyłączność w sferze stosowania legalnej przemocy. Już samo to powoduje, że broń i praktyki z nią związane zasługują na naukową analizę. A strzelectwo sportowe jest sferą praktyk, która sprawia, że w naszej codzienności pojawiają się wątki związane z bronią. Po drugie, strzelectwo sportowe w Polsce (ale także w wielu innych krajach) dynamicznie się rozwija. Mam tu na myśli zarówno liczbę osób strzelających sportowo, liczbę sztuk broni sportowej będącej w obrocie, jak i nakłady finansowe na ten sport ponoszone przez osoby go uprawiające. Wszystkie te wskaźniki w Polsce rosną. Pojawiają się też kolejne strzelnice i podmioty zajmujące się świadczeniem usług dla strzelców sportowych. Innymi słowy, jesteśmy świadkami coraz silniejszej instytucjonalizacji nowej sfery praktyk społecznych. Po trzecie, broń palna – a właściwie dostęp do niej – budzi kontrowersje. Dotyczy to w szczególności Stanów Zjednoczonych. Jednak również w Polsce dostęp do broni jest tematem, który dzieli ludzi (zob. Seń, Zielińska, 2019). Związane jest to między innymi z wieloma rozpowszechnionymi poglądami na temat broni palnej, których część przez wielu ekspertów i praktyków traktowanych jest w kategoriach bezpodstawnych mitów. Podobnie jest zresztą z potocznymi wyobrażeniami na temat ludzi, którzy posiadają broń: wokół strzelców narosło wiele poglądów, niekoniecznie zgodnych z rzeczywistością. Ta sfera

wyobrażeń na temat strzelców i strzelania jest ważna, gdyż ma znaczenie w kontekście kształtowania wielu polityk, w tym polityki dostępu do broni palnej, obronności kraju czy bezpieczeństwa wewnętrznego i profilaktyki zachowań przestępczych.

Choć strzelectwo w Polsce i kwestia broni palnej w rękach cywili to tematy ważne, to nie doczekały się one wielu opracowań naukowych. Nawet jeśli się pojawiają prace tego typu, to najczęściej zaliczają się do obszaru kryminalistyki (Kulicki, 1972, 2001; Kaczmarek, 2000; Kasprzak, Brywczyński, 2013), medycyny sądowej (Bloch-Bogusławska, Engelhardt, Paradowska, 2007; Trnka i in., 2008) oraz strzelectwa w perspektywie szkolenia zawodników i kultury fizycznej (Kurzawski, 2005; Baranowski, 2008; Budnik-Przybylska, Staniszewski, 2018). Strzelectwa w ujęciu socjologicznym w Polsce jest słabo przebadane. Wśród opracowań naukowych w tej tematyce można znaleźć książkę dotyczącą specyficznej grupy, jaką są myśliwi (Rancew-Sikora, 2009) oraz artykuł traktujący o strzelectwie sportowym analizowanym w kontekście kapitału społecznego i zaangażowania społecznego (Kołodziej, Kołodziej-Durnaś, 2023).

Niniejsza praca nie próbuje zagospodarować całej wskazanej wcześniej niszy badawczej, lecz skupia się na jej wycinku. Nie interesują mnie tu wszystkie odmiany strzelectwa, ani szerokie spektrum praktyk związanych z bronią palną w rękach cywili. Skupiam się tu na bardzo konkretnym wycinku praktyk społecznych, na grupie, która – jak wynikało z mojego wstępnego rozpoznania – powinna być relatywnie łatwo dostępna badawczo. Korzystając z narzędzi nauk społecznych, kreślę tu obraz środowiska strzelców sportowych. Pokazuję, dlaczego ludzie ci dążą do posiadania broni, na czym polega sama aktywność sportowego strzelania, w jakie inne praktyki strzelcy sportowi się angażują. Pokazuję również, co sport strzelecki oznacza dla ich bliskich i znajomych oraz jaki wpływ ma posiadanie broni palnej na funkcjonowanie gospodarstw domowych.

Moją pracę proponuję rozpatrywać w kategoriach przewodnika antropologicznego. Po pierwsze, określenie „przewodnik” ma wskazywać na rezygnację z pretendowania do dostarczenia wiedzy kompletnej i systematycznej. Praca ta to wynik zwiadu badawczego i próba zrozumienia zjawiska. Po drugie, określenie „antropologiczny” wskazuje na to, że korzystam ze specyficznej metody – podejścia antropologii kulturowej. Po trzecie, praca ta jest „przewodnikiem” także w tym sensie, że ma ona w zamierzeniach umożliwić czytelniczkom i czytelnikom wyrobienie sobie własnej opinii na temat strzelectwa i broni w rękach cywilów. Daleki jestem od bezpardonowej krytyki środowisk posługujących się bronią, jaką uprawiano w przeszłości, np. w stosunku do środowiska myśliwych (Rancew-Sikora, 2009; por. Wojciechowska, 2010). Nie jest to jednocześnie praca wychwalająca

praktyki środowiska strzeleckiego, jak to często bywa z twórczością uczestników strzeleckich światów społecznych (ADARMA, 2023; MILMAG, 2023; Turczyn, 2023). Tego typu wgląd w to, co robią strzelcy jest istotny choćby z uwagi na kształtujące się polityki dostępu do broni palnej w Polsce.

Chciałbym również wyjaśnić znaczenie tytułu tej pracy: „Można strzelać! – świat społeczny strzelców sportowych w Polsce”. Na strzelnicach bardzo często pada komenda „można strzelać”, którą wydaje prowadzący strzelanie informując wszystkie obecne osoby, że mogą zacząć prowadzić ogień i jednocześnie nikt nie ma prawa przebywać za linią otwarcia ognia. Hasło to nawiązuje do bardzo ważnego wątku, który będzie często wracał w pracy, a mianowicie do bardzo silnej w badanym przeze mnie środowisku kultury bezpieczeństwa. Gdybym miał wskazać jedną najważniejszą cechę tego konkretnego świata społecznego, to byłyby nim właśnie bardzo rygorystyczne, wręcz ucieleśnione procedury bezpieczeństwa. Jednak tytuł ten ma przynajmniej jeszcze jedno znaczenie. Komunikuje on, że dostęp do broni palnej w Polsce jest relatywnie łatwy. Jakkolwiek samo środowisko strzelców sportowych jest hermetyczne (choćby ze względu na specjalistyczną wiedzę i umiejętności techniczne), to dostęp do broni palnej w Polsce stał się w ostatnich latach dużo łatwiejszy. Nie chodzi tylko o względnie niskie koszty uprawnień i samej broni, ale także o to, że przedstawiciele świata strzeleckiego są żywo zainteresowani rekrutowaniem nowych członków i dalszą instytucjonalizacją strzelectwa. Najprościej tłumacząc dalszą część tytułu świat społeczny to swoisty, wyodrębniony, obszar kulturowy o płynnych granicach, w ramach którego uczestnicy podejmują określone działania.